

YEVROPA MAMLAKATLARIDA YUQORI MALAKALI FUTBOLCHI VA MURABBIYLARNI TEXNIK TAKTIK HARAKATLARINI TADBIQ QILISH METODIKASI

Nuriddinov Axrorjon Bahodir o'g'li

Buxoro Davlat Pedagogika Instituti 2-kurs magistranti

Sport biz yashayotgan asrda kommunal aloqalarni o'rnatishning muhim omili sifatida iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy darajada rivojlanishini davom ettiradi. Futbolni o'rgatishda ham, uning sifatini yuksaltirishda ham futbol murabbiylarining so'zsiz ahamiyati katta. Ayniqsa, professional futbolda murabbiylarning mashg'ulotlarni rejalashtirishni ilmiy asoslarga asoslangan holda tashkil etishi zaruratga aylandi[1]. Shunday qilib, futbolni rivojlantirishning asosi bo'lgan futbol murabbiylarining vazifasi yosh yoki hatto bolalar yoshidagilarni shakllantirish, boshqarish va muvaffaqiyatga erishish nuqtai nazaridan juda muhimdir. Futbol murabbiylari va sportchilarni sport mashg'ulotlariga tayyorlash uchun maktablarni, klublarni takomillashtirish va o'quv va ilmiy-tadqiqot muhitini, kundalik, haftalik va yillik ish dasturlarini tayyorlash, shuningdek, futbol sanoatining ichki va tashqi nashrlarini o'rganish uchun xalqaro qoidalar va texnikalarni amalga oshirish uchun silayd, maxsus mashg'ulotlarda qatnashish uchun kurslar, seminarlar va boshqa o'quv tadbirlari sifatida tashkil etilgan iqtidorli sportchilarni tayyorlashga yordam beradigan dasturlar yuqori ko'rsatkichlarga erishish, shuningdek, sportchilarni tarbiyalash va ularning rivojlanishini ta'minlash va vazifani ta'minlash mas'uliyati bor. Aslida, ba'zi Evropa davlatlari, futbol, shuningdek, ta'lim tizimlari va tamoyillari ilmiy o'rganish ishlab chiqilgan va bu bilan bog'liq, shuningdek, samarali o'quv dasturlari orqali bir murabbiy o'qitiladi ularning futbol murabbiyi muvaffaqiyat o'rni bor.[2] Shu nuqtai nazardan kelib chiqqan holda, tadqiqotning asosiy maqsadi dunyodagi futbol sportida rivojlangan mamlakatlardan Germaniya, Avstriya, Angliya va Shotlandiya kabi ba'zi Evropa mamlakatlarida qo'llaniladigan futbol murabbiylarini tayyorlash dasturlarini o'rganish va ularni futbol murabbiylarini tayyorlash dasturi bilan taqqoslashdir.

Germaniyada qo'llaniladigan futbol murabbiylarini tayyorlash dasturlarining toifalari, davomiyligi, kursga qatnashish shartlari, baholash usullari, ko'rilgan mavzular va kurslarni tashkil etuvchi bo'linmalar bo'yicha taqsimlanishi ko'riladi. Germaniya futbol Federatiyasi tomonidan olib boriladigan murabbiy mashg'ulotlari o'ta og'ir kategoriyada rejalashtirilgan. Bular (B) bakalavriat murabbiy ta'limi, (A) litsenziya murabbiy ta'limi va

futbol o'qituvchilarini o'qitish dasturlari. Biroq, ushbu dasturlardan tashqari, "yoshlar uchun maslahat tayyorlash" kursi natijasida imtihonlar o'tkazilmaydi, boshqa kurs toifalarida esa juda keng imtihonlar o'tkazilayotgani ko'rinib turibdi[3]. Bu yoshlarga maslahat beradigan ko'plab tarbiyalanuvchilarni tayyorlash orqali futbolni kengaytirish g'oyasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, Germaniyada Germaniya futbol Assotsiatsiyasining murabbiylarni tayyorlashda samaradorligidan tashqari, Kyoln Sport Akademiyasi ham murabbiylarni tayyorlashga o'z hissasini qo'shayotgani ko'rinib turibdi. Shubhasiz, bu holat Germaniya murabbiylar va sport tarbiyachilari tarbiyasiga akademik yondashuv bilan munosabatda bo'lishini ko'rsatadi.

Avstriyada qo'llaniladigan futbol murabbiylarini tayyorlash dasturlarining toifalari, davomiyligi, kursda ishtirok etish shartlari, baholash shakllari, o'tilgan mavzular va kurslarni tashkil etuvchi bo'linmalarga qarab taqsimlanishi kuzatiladi. Avstriya futbol Federatsiyasi tomonidan olib borilayotgan murabbiy mashg'ulotlari olti toifada olib boriladi. Bular yoshlarga maslahat berish, mintaqaviy murabbiylar ta'limi, futbol murabbiylari ta'limi, bakalavriat murabbiylari ta'limi, (A) bakalavriat murabbiylari ta'limi dasturlari. Bundan tashqari, darvozabonlar murabbiylarini tayyorlash Avstriya futbol Federatsiyasi tomonidan (A) bakalavr murabbiylarini tayyorlash kursini 18 kunlik 3 soatlik o'quv dasturi bilan tugatganlarga ham taqdim etiladi. Avstriya futbol Federatsiyasi yoshlarning futbol tarbiyasiga alohida e'tibor beradi va shu doirada 50 kun davom etadigan "yoshlarga maslahat berish o'quv kursi" deb nomlangan 7 kun o'quv dasturini amalga oshiradi. Avstriyalik futbol murabbiylarini tayyorlash dasturidagi yana bir muhim holat shundaki, bakalavr murabbiylarini tayyorlash kursini (A) tugatgan murabbiylar bakalavriat murabbiylarini tayyorlash kursini boshlashdan oldin 2 yil davomida, shu jumladan 1 yil davomida o'smirlar jamoalarida faol murabbiy bo'lishlari shart. Shubhasiz, bu holat murabbiylarning bilim va ko'nikmalarini amalga oshiradi.

Buyuk Britaniyada amalga oshiriladigan futbol murabbiylarini tayyorlash dasturlarining taqsimoti ularning toifalari, davomiyligi, kursda ishtirok etish shartlari, baholash shakllari, o'tilgan mavzular va kurslarni tashkil etuvchi bo'linmalarga qarab kuzatiladi. Angliya futbol assosiasiyasi tomonidan olib boriladigan murabbiy mashg'ulotlari beshta toifada olib boriladi. Bular tayyorgarlikdan oldingi murabbiylik kursi, murabbiylarni tayyorlash kursi, oraliq va ilg'or murabbiylik kursi, xalqaro tayyorgarlikdan oldingi murabbiylarni sertifikatlash kursi va xalqaro murabbiylar diplomi kursidir[4]. Boshqa tomondan, buyuk Britaniyada o'tkaziladigan murabbiylarni tayyorlash

kurslari toifalarida mashg'ulotlarga ajratilgan vaqt bo'yicha xilma-xillik mavjud, ammo kurslar toifalarida ko'rilgan mavzularda xilma-xillik yo'q[5].

Shotlandiyada amalga oshiriladigan futbol murabbiylarini tayyorlash dasturlarining taqsimlanishi ularning toifalari, davomiyligi, kursda qatnashish shartlari, baholash shakllari, ko'rib chiqilgan mavzular va kurslarni tashkil etuvchi bo'linmalarga qarab kuzatiladi. Shotlandiya futbol assotsiatsiyasi tomonidan olib boriladigan murabbiy mashg'ulotlari beshta toifada olib boriladi. Bular (E) dastlabki sertifikatlash kursi, (D).Kelish sertifikati kursi (C) klub murabbiylari sertifikati kursi, (B) Bakalavrning asosiy diplomi (Milliy va xalqaro) va (A) darajadagi sertifikat kursidir. Shotlandiya futbol assotsiatsiyasi (B) Bakalavrning asosiy diplom darajasida xalqaro kurs dasturini tashkil qilganligi kuzatilmoqda. Shotlandiyada amalga oshirilayotgan futbol murabbiylarini tayyorlash dasturlarida ham yoshlar tarbiyasiga ahamiyat berilayotgani kuzatilmoqda. Xususan, boshlang'ich sinf o'qituvchilari, oilalari va o'quvchilarining terrorizmga qarshi kurash toifalarining E va D darajalarida ishtirok etishlari bu fikrni qo'llab-quvvatlaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, adabiyotlar natijalari asosida, berilgan ma'lumotlardan foydalanish natijalari, o'rganilayotgan mamlakatlar toifasi bo'yicha tashkil etilgan futbol murabbiylarini tayyorlash dasturlari, o'quv davrlari, kurslarda ishtirok etish shartlari, baholash shakllari, kurslarni tartibga solish kurslar darslar va birliklar mavzulari bilan bir-biri bilan taqqoslab baholandi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. LUDOLPH, F. Deutscher FussballBund Trainerausbildung, Frankfurt-Main (1995).
2. NEBL, H./Bayerischer Fussball-Verband E.V. Organisations-Leitfaden für die Trainer Ausbildung, für Trainer Lehrgänge, München, (1991).
3. Bennett, K. J., Vaeyens, R., Fransen, J. (2019). Creating A Framework For Talent Identification And Development In Emerging Football Nations. Science and Medicine in Football, 3(1), 36-42.
4. Dunning, E., Murphy, P. J., Williams, J. (2014). The Roots Of Football Hooliganism (RLE Sports Studies): An Historical And Sociological Study. Routledge.
5. DIE. A U S B I L D I N G S S T U F E N I M B E R E I C H D E R Ö S T E R R E I C H I S C H E, Fussball trainer Ausbildung, (1995).